

NAOBERSCHOP (2)

F.J. Wandscheer

Hierbij de tweede aflevering van de 3-delige serie over Naoberschap in de schoolkring Nieuwebrug. Jan Lucas kwam in het bezit van deze pennenvruchten van meester Wandscheer en speelde deze door aan de redactie van de Historische Kring Ommen.

Doop

In de week vóór de Zondag, waarop deze plechtigheid zal plaats vinden, heerst er in het gezin van de doopouders grote bedrijvigheid, want dan moet volgens oud gebruik de kraamvisite of het doopmaal plaats hebben. Familieleden worden dan uitgenodigd en deze komen, voorzien van een reusachtig krentenbrood van alle kanten opzetten. De kleine wordt dan bewonderd, het doopsgoed geïnspecteerd en verder de dag al etende en drinkende doorgebracht. Bij het vertrek krijgt iedere bringer van een krentenbrood daarvan een gedeelte weer mee terug. Hieraan kunnen zich dan de thuis geblevenen vergasten. Vóór de doopdag gaan ook de buurvrouwen, “de naoberwieven”, de kraamvrouw aanspreken. Deze brengen dan in de regel voor 40 cent wittebrood mee, doch ontvangen hiervan voor 10 cent weer terug. Ze worden onthaald op brandewijn en koffie met wittebrood en beschuit.

Is de doopdag aangebroken, dan komt ‘s morgens al vroeg de buurvrouw om de dopeling of de dopelinge te kleden. Is deze gereed, dan spoedt zich de buurvrouw naar hare woning om zich zelve “aan te trekken”, want ze moet mee naar de kerk. Zij draagt het kind, brengt het na het lezen van het Formulier aan de moeder, die al van ‘t begin der preek in de kerk is. De moeder houdt dan het kind ten doop, en geeft het daarna aan de buurvrouw, die er zich, nadat eerst de bekende bede: “Dat ‘s Heren Zegen op U daal” over de kleine is afgebeden, weer mede verwijdert en dan in de ene of andere herberg de moeder opwacht, die tot het einde der preek in de kerk blijft.

Begrafenis

In tegenstelling met de stad, waar alles wat op deze zaak betrekking heeft, wordt geregeld door de aanspreker, geschiedt dit op het platteland door de bureu. Als er iemand overleden is, krijgt hiervan de naaste buurman bericht en deze boodschapt de andere bureu, 5 of 6 in getal, die samen tot de “naobers” behoren. Die naobers komen dan al heel gauw aan het sterfhuis om de dode te ontkleden. Is dit geschied, dan spreekt men over hetgeen verder te doen is en verdeelt dit werk onder elkander. Deze moet aangifte doen van het overlijden op het gemeentehuis, gene moet de familie kennis geven en ter begrafenis nodigen. Deze is “de groevenneuger”. Men noemt hier de begrafenis ook wel “de groeve”. Een ander is weer belast met het bestellen en halen der lijkst, terwijl aan een vierde wordt opgedragen stuivers of dubbeltjes te halen. Dit laatste is een oud gebruik en bestaat uit het geven van een stuiver bij de dood van een kind en een dubbeltje bij die van een volwassene. Dit geld komt natuurlijk ten voordele van het gezin, waarin het sterfgeval heeft plaatsgehad. Met kennisgevingen, die per brief gedaan kunnen worden, komt men gewoonlijk bij de onderwijzer der buurtschap, die ze dan schrijven en verzenden moet. De briefporten worden in die gevallen door de gezamenlijke bureu bijeengebracht.

Bekendmakingen aan de naaste familie mogen echter niet per brief, maar moeten persoonlijk door de bureu gedaan worden, en dan nog wel twee maal: de eerste keer aanzegging van het overlijden, de tweede keer de uitnodiging ter begrafenis. Daags na het overlijden komen de bureu weer aan het sterfhuis om het lijk te kisten en op de dag der begrafenis, en dan ook vooral de buurvrouwen, om de genodigden te ontvangen, te bedienen en verder het lijk te bezorgen ter laatste rustplaats. Het luiden der klokken, zowel op de dag van het overlijden als bij de begrafenis, geschiedt door ingezetenen uit de buurtschap, waarin de overledene woonde. Deze luiders ontvangen daarvoor telkenmale 1 fles jenever, die ze na het werk verricht te hebben, opdrinken in een naburige herberg en die door de nagelaten betrekkingen van de overledene wordt betaald.

Het begrafenismaal bestaat uit koffie met stoete en rijstenbrij, ofschoon het laatste gerecht bij velen wordt afgeschafft en men daarvoor wittebrood in de plaats geeft. De begrafenisgasten geven een gift in geld of ze brengen een stuk boter mee, terwijl iedere buur moet geven 2 pond boter of de waarde ervan in geld. Dit alles komt ten bate van de familie in het sterfhuis.

Dat verder zo’n begrafenis geleid wordt door de predikant of catechiseermeester der plaats is bekend genoeg. Van het overschot der begrafenis: rijstenbrij of wittebrood, ontvangt elk der bureu nog een gedeelte aan huis. Waken bij het lijk doet men in deze streken niet.

Visitedagen

Behalve de reeds genoemde kraamvisite, ook vaak “t gastmaol” genoemd, komt de boerenstand ook dikwijls op andere wijze bij elkander. Tussen de hooi- en roggebouw en dan weer tussen de roggebouw en het zaaïen, omdat men het dan het best kan wachten, brengen de boeren elkander bezoeken. Zulk een dag van samenkomst wordt dan “n kuierdag” genoemd. Zoals vanzelf spreekt, wordt dan het gemeste kalf geslacht, want eten en drinken is ook hierbij weer hoofdzaak. Men brengt elkander nu echter geen krentebrood mee, zoals bij het “gastmaol”, maar toch wel iets anders: “n dook vol beschuten. Zo’n doek is een schone, bonte zakdoek. Men noemt die echter “n neuzendoek”.

Tussen die verschillende etensuren, die elkander nogal snel opvolgen, wandelt men de landerijen eens rond, neemt een kijkje in de veestal en praat verder over koetjes en kalfjes. Tegen de avond stappen oud en jong -want ook de kinderen komen mee- met een welgevulde maag weer in het rijtuig; want de meesten wonen ver af en komen daarom per as. Bij het afscheidnemen hoort men gewoonlijk: “Now, ow oe bedankt, kan niet helpen. Wi’j zölt ‘t oe binnen kort weer zeggen”, d.i. terug nodigen.

Hekkelvisites

Ook deze visites zijn een jaarlijks terugkerende drukte. Wanneer namenlijk het vlas gebrakt is, moet het nog verder gezuiverd worden en dat doet de hekel. Omdat dit werk voor de boerin alleen te werkzaam zou zijn, nodigt zij daarbij enige vrouwen, hetzij buurvrouwen of familieleden, naar dit het beste uitkomt. Deze zitten met dit werk op de deel, omdat het voor de keuken te veel stuift. Ze brengen de kinderen, zo ze die hebben, mee. Deze gaan dan weer niet naar school, zodat men gerust kan vaststellen: Iedere visitedag, als die niet op Zondag valt, is voor de kinderen een verzuimdag op school.

Op zo’n hekelvisite komt de man der helpsters des morgens niet dadelijk mee. Deze komt eerst tegen de avond, om vrouw en kinderen op te halen. Hij kan zich dan aan tafel schadeloos stellen voor hetgeen hij des daags heeft moeten ontberen. Als het vlas gehekel is, wordt het netjes opgerold en in een zakje gepakt. De boerin, voor wie gewerkt is, heeft dan zoals men het noemt “het vlas in de buul”. Daarin blijft het zitten, totdat het in de winter moet gesponnen worden.

Schapenscheren

Ofschoon, ook al ten gevolge van de slechte tijden en de goedkope wolprijzen, van deze zaak niet zoveel drukte gemaakt wordt als vroeger, is zo’n dag toch nog altijd een pret voor jong en oud. Reeds in de vroege morgen gaan de scheerders, gewapend met de schapenscheer naar de woning van de boer, wiens schapen van de vacht moeten verlost worden. Spoedig is het werk in volle gang en “als een schaap, dat stom is voor het aangezicht zijner scheerders”, laten deze dieren zich binden, omwerpen en zich ontdoen van hun nuttige vacht. En al is het nog vroeg in de morgen, de fles gaat al gedurig rond, want een “pierenverschrikkertje” moet de scherpe lucht verdrijven, die uit de wol der schapen opstijgt.

In de voormiddag komen ook de vrouwen en kinderen der scheerders opdagen en des middags scharen allen zich aan de dis. Ook de scheerders zitten dan mede aan, want tegen etenstijd is het scheren afgelopen: daar rekent men op. Allen doen zich dan te goed aan rijstebrij met suiker. De boerin valt een steen van het hart als ze hoort, dat de pap lekker smaakt en niet aangebrand is. Ze heeft ook zo haar best gedaan, om het laatste te voorkomen, want het kan zo licht gebeuren. Ze heeft gedurende het koken steeds moeten roeren en dat was geen gemakkelijke taak op deze warme dag boven dat hete vuur. Zie, haar gezicht gloeit er nog van. Maar nu mag ze straks ook mee, om de wol “weg te brengen”. Een kort middagslaapje -want dit is men om deze tijd gewoon- en dan naar de wolkoopman. De boer heeft de wol voor deze bestemd -de “spinnewolle”, dat is de wol voor eigen gebruik, heeft de vrouw al opgeborgen- in een schoon beddelaken gepakt en op de wagen geladen. Het paard wordt ingespannen en zo gaat het stad- of dorpwaarts. Vaak gaat ook de “scheper” mee. De wolkoopman is zeer voorkomend en vriendelijk, want gewoonlijk heeft deze ook een winkel. En als nu de wol gewogen en het gewicht geboekt is, spreekt men hier niet verder over, maar verreken dan de wol, die het vorige jaar gebracht is. Debet en credit worden met elkaar vergeleken en hiermede is deze zaak dan afgelopen. De wolkoopman tracteert nu goed, want de winst die hij op de wol hoopt te maken, gevoegd bij de winst, die hij op de winkelgoederen, die de wolboeren bij hem kochten gemaakt heeft, doen hem vandaag niet op een borreltje zien, terwijl zijn vrouw daarna nog een lekker kopje koffie schenkt, waarbij ze dan een heerlijke boterham voegt.

Dan hebben de boer en zijn vrouw bij het naar huis rijden een druk gesprek over het al of niet meevallen van de prijs der wol over het voorgaande jaar en over de winkelrekening die ook weer niet meeviel. Want: “t löp zo gauw op!”

F.J. Wandscheer (van 1870-1906 hoofd der school te Nieuwebrug)